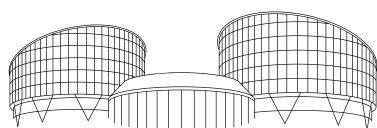
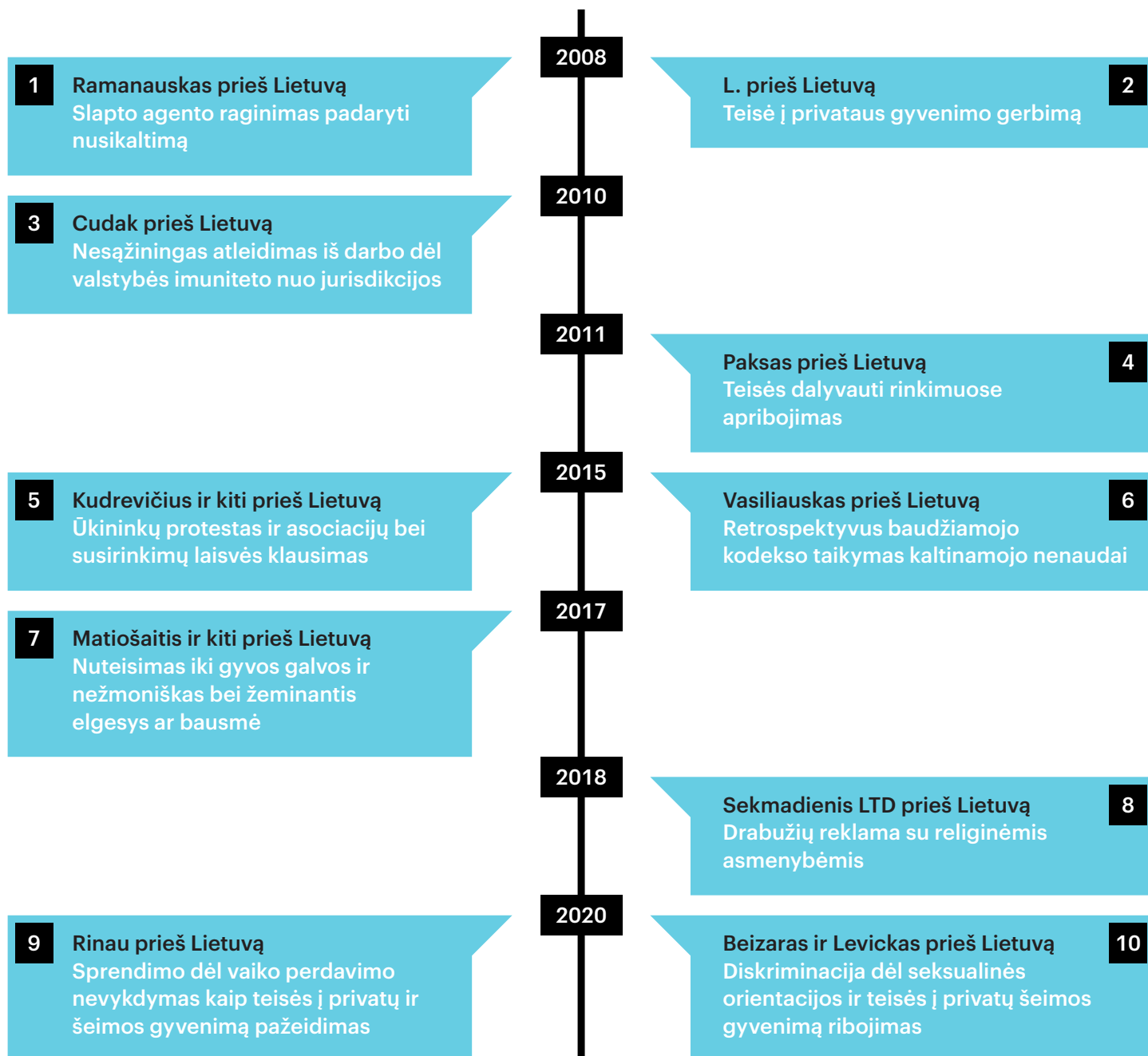

Infografikas

Svarbiausios bylos Europos Žmogaus Teisių Teisme: Lietuva

Europos Žmogaus Teisių Teismas

Žmogaus teises ginantis Europos teismas, į kurį gali kreiptis ir asmenys individualiai ir kuris veikia pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją © STRASBŪRAS, PRANCŪZIJA

EŽTT Europos Žmogaus Teisių Teismas
EŽTK Europos Žmogaus teisių konvencija

**Ramanauskas
prieš Lietuvą**

EŽTT 74420/01

2008 M. VASARIO 5 D.

Slapto agento raginimas padaryti nusikaltimą

EŽTK 6 STRAIPSNIS

**Pareiškėjas, 2000 m. dirbęs prokuroru, tapo pirmuoju prokuroru
Lietuvoje, nuteistu kalėti už kyšininkavimą.**

Teismas nustatė, kad pareiškėją, kuris tuo metu ėjo prokuroro pareigas, slapti pareigūnai kurstė imti kyšį, o tai buvo pripažinta pažeidžiančiu Konvencijos 6 straipsnį. Teismas padarė išvadą, kad pareigūno, kuris veikė po priedanga, veiksmai ir pareiškėjo pažintis su pareigūnu paskatino pareiškėją padaryti nusikaltimą, už kurį jis buvo nuteistas, ir kad nėra jokių požymių, kad nusikaltimas būtų padarytas be slapto agento įsikišimo. Šioje byloje buvo nustatyti kriterijai ir taisyklės, pagal kurias turi vadovautis teismai, spręsdami, ar leisti naudoti tyrimo metu surinktus įrodymus iš provokacijos, ir pažymima, kad nevieši tyrimo veiksmai turi būti atliekami iš esmės pasyviai, t.y., tyrimo metu slapti agentai negali skatinti, įtikinti ar kitaip kurstyti asmens daryti konkrečią nusikalstamą veiką. Šiame nuosprendyje taip pat nurodyta, kad provokacija yra tada, kai operacijoje dalyvavę agentai neapsiriboja iš esmės pasyviu nusikaltimo tyrimu, o daro įtaką asmeniui padaryti nusikaltimą, kurio jis kitu atveju nebūtų padaręs, taip leidžiant nustatyti nusikalstamos veikos faktą.

L. prieš Lietuvą

EŽTT 27527/03

2008 M. KOVO 31 D.

Teisė į privataus gyvenimo gerbimą

EŽTK 8 STRAIPSNIS

Konstatavus, jog Lietuva pažeidė Konvencijos 8 str., nes neužtikrino reikiamo teisinio reguliavimo, leidžiančio pasikeisti įrašus (asmens kodą) asmens dokumentuose, buvo atnaujintos diskusijos dėl Lyties keitimo įstatymo, tačiau reikiamas įstatymo pakeitimas nebuvo priimtas. Dėl sprendimo nevykdymo 2014 m. Europos Tarybos Ministrų Komitetas pritaikė Lietuvai sustiprintos priežiūros procedūrą.

L. yra Lietuvos pilietis, gimęs moteriškos lyties ir registruotas moterišku vardu. Tačiau jau nuo ankstyvo amžiaus L. ėmė suvokti savo lytį kaip vyrišką, kas lėmė fizinio bei psichinio lytinio identiteto nesuderinamumą. L. pradėjo lyties keitimo procedūrą, tačiau ji buvo sustabdyta, nes Lietuvoje nebuvo priimtas lyties keitimo sąlygas bei procedūrą reglamentuojantis įstatymas. L. spėjo pasikeisti vardą ir pavardę bei įrašą apie lytį, tačiau jo asmens kodas liko nepakeistas ir identifikavo jį kaip moterį. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas nustato, jog asmuo turi teisę medicininiu būdu pakeisti savo lytį, o lyties pakeitimo sąlygas ir tvarką turi nustatyti įstatymai, tačiau tokie įstatymai vis dar nepriimti. Dėl L. patirtų sunkumų keliauti, įsidarbinti, bendrauti ir kitaip įgyvendinti savo teises ir laisves, Lietuva buvo pripažinta pažeidusi asmens teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą. Europos Žmogaus Teisių Teismas įpareigojo Lietuvą atlyginti L. patirtą žalą ir per 3 mėnesius nuo Teismo sprendimo priimti įstatymą, nustatantį lyties keitimo sąlygas ir procedūrą. Įstatymo nepriėmimo atveju Lietuva buvo įpareigota sumokėti L. 45 000 eurų dydžio žalos atlyginimą. Lietuva atlygino L. ir šią žalą, tačiau reikalingi įstatymai nepriimti iki pat šios dienos.

Ministrų komitetas kiekvienais metais reiškia didelį susirūpinimą dėl Lietuvos nacionalinės teisės neveiksnumo lytį norinčių keisti asmenų atžvilgiu. Nors ir nenuosekliai, tačiau Seime ir Vyriausybėje vyksta diskusijos dėl šio klausimo, tačiau nėra aiškių terminų, kada sprendimai turėtų būti priimti.

Cudak prieš Lietuvą

EŽTT 77265/12

2010 M. KOVO 23 D.

Nesąžiningas atleidimas iš darbo dėl valstybės imuniteto nuo jurisdikcijos

EŽTK 6 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

Cudak prieš Lietuvą byloje daugiausia dėmesio buvo skiriama valstybės imuniteto įtakai vidaus teismų jurisdikcijai. Ši byla taip pat parodė aiškių valstybės imuniteto įstatymų trūkumą Lietuvoje, ir iškėlė klausimą ką tai reiškia asmens teisei į teisingą teismą. Galiausiai ši byla taip pat apibrėžė 6 straipsnio ribas, apimančias valstybės tarnautojus, nepaisant valstybės imuniteto argumentų, ir patvirtino kiekvieno asmens galimybės kreiptis į teismą svarbą.

1999 metais Lenkijos ambasados darbuotoja Cudak (Lietuvos pilietė) kreipėsi į Lygių galimybių kontrolieriaus įstaigą Lietuvoje dėl patirto seksualinio priekabiavimo iš kolegos. Po šio įvykio ji buvo atleista iš darbo, todėl vėliau kreipėsi į teismą su skundu dėl neteisėto atleidimo. Jos byla Lietuvos teismai atmetė dėl valstybės imuniteto, neleidžiančio teismui vykdyti jurisdikcijos. Šį argumentą neleidžiantį kreiptis į teismą pateikė Lenkijos vyriausybė, kadangi skundo pareiškėja buvo Lenkijos ambasados darbuotoja. Toks argumentas buvo paremtas paprotine tarptautine teise, skatinančia „pagarbą valstybių nepriklausomybei ir suverenią lygybę“ — kitaip tariant, „netrukdyimo“ principą. Negana to, atsakovas (Lenkija) atsisakė pasirodyti teisme. 2001 m. pareiškėja perdavė šią bylą Europos Žmogaus Teisių Teismui, teigdama, kad buvo pažeistos jos teisės į teisingą bylos nagrinėjimą (6 straipsnis). 2010 m. kovo 23 d. Didžioji kolegija galiausiai priėmė sprendimą konstatuodama, kad buvo pažeistas 6 straipsnis. Teismas patvirtino, kad nepaisant tarptautinės paprotinės teisės, susijusios su valstybės imunitetu, Cudak iškelta byla negali būti laikoma kenkiančia Lenkijos nacionaliniam saugumui ir kad 6 straipsnis taip pat turėtų būti taikomas ir valstybės tarnautojams. Todėl buvo nuspręsta, kad valstybė atsakovė privalo atlyginti pareiškėjui „turtinę ir neturtinę žalą“.

Paksas prieš Lietuvą

EŽTT 34932/04

2011 M. SAUSIO 6 D.

Teisės dalyvauti rinkimuose apribojimas

EŽTK 1 PROTOKOLO 3 STRAIPSNIS

Draudimas po apkaltos procedūros dalyvauti kituose rinkimuose yra neproporcingas ir reikalaujantis Konstitucijos pataisų.

Buvęs Lietuvos Respublikos prezidentas R. Paksas iš pareigų buvo pašalintas apkaltos proceso būdu kaip šiukščiai sulaužęs duotą priesaiką ir pažeidęs Lietuvos Respublikos Konstituciją. Vėliau Konstitucinis teismas išaiškino, kad Konstitucija nenumato jokio termino, po kurio asmuo, kurs apkaltos proceso tvarka buvo pašalintas iš Prezidento pareigų už priesaikos sulaužymą ir šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, galėtų vėl užimti tas pačias pareigas. Šiuo išaiškinimu teismas neterminuotai atėmė pasyviąją rinkimų teisę asmeniui būti išrinktam ne tik Prezidentu, bet ir Seimo nariu ar kitu pareigūnu, kuris turi duoti priesaiką. EŽTT išaiškino, kad toks nuolatinio ir negrįžtamo pobūdžio apribojimas būti renkamam į politinius postus, yra neproporcingas ir pažeidžiantis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolo Nr. 1, 3 straipsnį, laiduojantį teisę kandidatuoti į įstatymų leidybos institucijas. Po šio sprendimo buvo keičiamas Seimo rinkimų įstatymas kaip numatantis galimybę po tam tikro laiko rinkimuose dalyvauti ir asmenims, kurių įgaliojimai buvo panaikinti apkaltos proceso metu. Tačiau toks pakeitimas buvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai. Taigi vienintelis kelias įgyvendinti EŽTT sprendimą — pakeisti Konstituciją. 2021 m. buvo parengtas Konstitucijos pakeitimų projektas, kuris toliau bus svarstomas Lietuvos Respublikos Seime.

**Kudrevičius ir kiti
prieš Lietuvą**

EŽTT 37552/05

2015 M. SPALIO 15 D.

Ūkininkų protestas ir asociacijų bei susirinkimų laisvės klausimas

EŽTK 11 STRAIPSNIS

Šis sprendimas prieš pareiškėjus sukūrė precedentą dėl EŽTK 11 straipsnio taikymo srities, įtvirtinantis esamus asociacijų ir susirinkimų laisvės apsaugos apribojimus ir pabrėžiantis „taikaus susirinkimo“ svarbą. Nutarime taip pat buvo remiamasi Lietuvos baudžiamojo kodekso 283 straipsnio (riaušių kriminalizacija) svarba, išryškinant, kaip nacionaliniai įstatymai gali būti naudojami siekiant apriboti šios laisvės įgyvendinimą visuomenėje.

Šios bylos centre buvo penki ūkininkai, kurie organizavo ir dalyvavo proteste, siekdami apginti savo teises ir interesus dirbant žemės ūkio sektoriuje. Ūkininkai turėjo leidimus protestuoti tam tikrose vietose, tačiau protesto metu jie blokavo tris pagrindinius greitkelius, kuriems leidimai nebuvo taikomi. Demonstracija baigėsi eismo sutrikdymu ir galutiniu ūkininkų sulaikymu bei nuteisimu dėl „viešosios netvarkos“ ir „riaušių“, remiantis Lietuvos baudžiamojo kodekso 281 straipsnio 1 dalimi. Ūkininkai kreipėsi į teismą su skundu teigdami, kad šie kaltinimai pažeidžia EŽTK 11 straipsnį (Susirinkimų ir asociacijų laisvė) ir 10 straipsnį (Saviraiškos laisvė). Tačiau Teismo Didžioji kolegija vienbalsiai nusprendė, kad Lietuvos valdžios institucijų suėmimai ir nuteisimai buvo pagrįsti ir nepažeidė pareiškėjų laisvių pagal 11 straipsnį. Jų teigimu, ūkininkai vykdė „neteisėtą veiklą“, kuri sukėlė netvarką demokratinėje visuomenėje, pažeidžiant šios laisvės „taikaus susirinkimo“ aspektą. Dėl išvadų, susijusių su 11 straipsniu, teismas toliau netyrė 10 straipsnio.

**Vasiliauskas
prieš Lietuvą**

EŽTT 35343/05

2015 M. SPALIO 20 D.

Retrospektyvus baudžiamojo kodekso taikymas kaltinamojo nenaudai

EŽTK 7 STRAIPSNIS

Lietuvos teismų priimtas platus genocido nusikaltimo aiškinimas negalėjo būti taikomas atgaline data pareiškėjo byloje.

Ši byla buvo susijusi su tuo, kad pareiškėjas negalėjo numatyti, kaip Lietuvos teismai išaiškins genocido nusikaltimo sampratą atgavus nepriklausomybę nuo Sovietų Sąjungos. Pareiškėjas prisidėjo prie sovietinės valdžios struktūrų ir kartu su jomis aktyviai organizavo Lietuvos partizanų, siekusių atkurti Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, naikinimą. EŽTT pritarė pareiškėjo argumentams, kad Genocido konvencija neapima „politinių grupių“, kurios tuo metu buvo laikomos partizaninėmis, apsaugos. Taigi Genocido konvencija nebuvo taikoma atgaline data. Pareiškėjas 1953 m. negalėjo numatyti, kad ateityje Genocido konvencijos taikymas gali būti išplėstas siekiant apsaugoti „politines grupes“. Lietuvos teismų praktikoje partizanai kurį laiką buvo traktuojami kaip „atskira politinė grupė“ ir buvo vadovaujamasi genocido apibrėžimu pagal Baudžiamąjį kodeksą, kuris taip pat įvardijo politines ir socialines grupes kaip gintinas. Šios bylos rezultatas — Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso genocido nusikaltimo aiškinimas negali būti taikomas atgaline data, jeigu partizanai yra laikomi politinėmis grupuotėmis.

Matiošaitis ir kiti prieš Lietuvą

EŽTT 22662/13

51059/13

58823

59692/13

59700/13

60115/13

69425/13

72824/13

2017 M. GEGUŽĖS 23 D.

Nuteisimas iki gyvos galvos ir nežmoniškas bei žeminantis elgesys ar bausmė

EŽTK 3 STRAIPSNIS

Ši byla išryškino įstatymų, užtikrinančių svarstymą ir pažangą kalinių rehabilitacijos procesuose, svarbą — bausmių iki gyvos galvos peržiūrą, suteikiančią kiekvienam žmogui viltį išeiti į laisvę. Lietuvos nacionaliniuose įstatymuose šių garantijų pritrūko, todėl bausmės iki gyvos galvos buvo savavališkos ir negalėjo būti sušvelnintos, dėl to pažeidžiant EŽTK 3 straipsnį.

2013 metais į teismą kreipėsi aštuoni Lietuvos piliečiai, kurie buvo nuteisti atlikti bausmę iki gyvos galvos ir neturėjo galimybės pretenduoti į bausmės peržiūrėjimą teismine tvarka ar jos sušvelninimą, todėl neturėjo perspektyvos būti paleisti. Lietuvos įstatymuose perspektyva paleisti į laisvę nėra numatyta, kadangi vidaus amnestijos ar lygtinio paleidimo įstatymai neapima rimtų nusikaltimų ir kalinių iki gyvos galvos. Įstatymai apima „atleidimą nuo laisvės atėmimo bausmės dėl sveikatos priežasčių“ ir Prezidentinę malonę (įtvirtinta 1992 m. Lietuvos Konstitucijos 84 straipsnio 1 ir 23 dalyse, Baudžiamojo kodekso 79 str.), tačiau Prezidento malonė Lietuvoje nepateikia kaliniams nei kriterijų, kaip kreiptis dėl svarstymo, nei atmetimo priežasčių. Pareiškėjai teigė, kad vilties išeiti į laisvę atėmimas yra orumą žeminantis elgesys ir bausmė, todėl pažeidžiamas EŽTK 3 straipsnis. Galiausiai teismas priėmė sprendimą pareiškėjų naudai — 3 straipsnis buvo pažeistas juos įkalinus iki gyvos galvos be jokios perspektyvos būti paleistiems. Teismas taip pat tvirtino, kad Lietuvos įstatymai turi atitikti 3 straipsnį, vykdomajai valdžiai privalant duoti aiškius nurodymus dėl Prezidento malonės apskundimo proceso ir sąlygų bei atmetimo priežasčių, o teisminė kontrolė taip pat turi būti prieinama kaliniams dėl 3 straipsnyje numatytų teisių.

Sekmadienis LTD prieš Lietuvą

EŽTT 69317/14

2018 M. BALANDŽIO 30 D.

Drabužių reklama su religinėmis asmenybėmis

EŽTK 10 STRAIPSNIS

Lietuvos institucijos pažeidė asmens teisę į saviraiškos laisvę, skirdama baudą bendrovei už drabužių reklamas, kuriose figūravo modeliai, primenantys religines figūras.

Ši byla buvo susijusi su bendrovės drabužių reklama, kurioje buvo vaizduojamosi religinės figūros. Teismo teigimu, reklama šioje byloje nebuvo nepagrįstai įžeidžianti ir neskatino neapykantos dėl religinių įsitikinimų. Teismas taip pat padarė išvadą, kad nacionaliniai teismai nepateikė svarbių ir esminių argumentų, kodėl reklama buvo laikoma amorali. Kritikuota buvo tai, kad Lietuvos valdžia rėmėsi vienos garsios Lietuvos bažnyčios įsitikinimais, nustatant, kad bendrovės rodyta reklama prieštarauja visuomenės moralei, taip pat tai, kad atitinkamos institucijos nepaaiškino, kodėl tokia reklama yra nepriimtina. Teismas, nustatęs teisės į žodžio laisvę pažeidimą, nurodė, kad pagal EŽTK, mažumos teisė į žodžio laisvę nepriklauso nuo daugumos pritarimo. Šiuo sprendimu buvo išplėsta saviraiškos laisvė, nes Teismas nustatė, kad baudos skyrimas bendrovei, kuri reklaminėje kampanijoje naudojo modelius, primenančius religinius veikėjus, buvo teisės į saviraiškos laisvę pažeidimas. Šis sprendimas yra išskirtinis todėl, kad Lietuvoje yra ypač griežta religinių, ypač krikščioniškų, simbolių apsauga. Šis atvejis sukūrė precedentą panašioms atvejams ateityje, kai Lietuvos institucijos turės rasti pusiausvyrą tarp tikinčiųjų moralės ir kitų žmonių saviraiškos laisvės gynimo, nesuteikdama pirmenybės pirmiesiems.

Rinau prieš Lietuvą

EŽTT 10926/09

2020 M. SAUSIO 14 D.

Sprendimo dėl vaiko perdavimo nevykdymas kaip teisės į privatą ir šeimos gyvenimą pažeidimas

EŽTK 8 STRAIPSNIS

Politikų ir valstybės tarnautojų šališki pareikšimai, valstybės institucijų atvirai reiškiamas požiūris į pareiškėją vertinami kaip kišimasis į bylos eigą, tuo pačiu – ir į privatų šeimos gyvenimą.

Rezonansinė byla Lietuvoje, sulaukusi didžiulio ne tik visuomenės, bet ir politikų bei valdžios institucijų atstovų dėmesio. Pareiškėjas vokiečių M. Rinau kreipėsi į EŽTT, nes jam išsiskyrus su lietuve žmona, ši išsivežė jų dukrą į Lietuvą ir nesutiko mergaitės grąžinti tuo nepaisydama ir Vokietijos teismų sprendimų, kurie įpareigojo mergaitę grąžinti tėčiui į Vokietiją. Pareiškėjas teigė, jog bylą dėl jo dukters grąžinimo nagrinėję Lietuvos teismai patyrė politinį spaudimą, valdžios institucijos kišosi į procesą, suteikdamos išskirtinę paramą vaiko motinai, o bylos nagrinėjimas užtruko nepagrįstai ilgai. Ši istorija Lietuvoje buvo aptarinėjama įvairiose televizijos pokalbių laidose, mergaitės mama dalyvavo daugelyje interviu, kuriuos nevensgė pasisakyti ir Lietuvos politikai bei valstybės institucijų atstovai. Lietuvos spaudoje pasirodė ginantys mergaitės motiną tekstai su atvirais keiksmiais prieš pareiškėją, kuriuose jis buvo šmeižiamas ir diskriminuojamas dėl tautybės. EŽTT šiuos veiksmus pripažino kaip Lietuvos Vyriausybės kišimasis į bylos eigą ir tuo pačiu – į privatų šeimos gyvenimą, kuriuo buvo pažeistas Konvencijos 8 straipsnis. Minėti pažeidimai kėlė klausimų ir dėl to, ar Lietuvoje teismai išties veikia nešališkai.

Beizaras ir Levickas prieš Lietuvą

EŽTT 41288/15

2020 M. SAUSIO 14 D.

Diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ir teisės į privatų šeimos gyvenimą ribojimas

EŽTK 8 IR 14 STRAIPSNIAI

Po Lietuvos pripažinimo pažeidusia Konvencijos 8, 13 ir 14 straipsnius, reglamentuojančius asmens teisę į privatą ir šeimos gyvenimą, teisę į teisingą teismą ir diskriminacijos draudimą, šalyje pradėtas skirti didesnis dėmesys neapykantos kalbai ir nediskriminavimo iniciatyvoms.

Jaunuolis savo Facebook anketoje pasidalino nuotrauka, kurioje užfiksuotas jo bučiny su kitu jaunuoliu. Po nuotrauka buvo prirašyta daugybė užgauliojančių, niekinančių smurtinio pobūdžio komentarų. Lietuvos prokuratūra atsisakė pradėti ikiteisminį tyrimą, teikdama, kad nėra nusikalstamos veikos, o Lietuvos teismai atmetė pareiškėjų skundus ir sutiko su prokuratūros pozicija. Negana to, Lietuvos teismai akcentavo, kad „asmuo, paskelbdamas dviejų besibučiuojančių vyrų nuotrauką viešoje erdvėje, turėjo ir privalėjo numatyti, kad ekscentriškas elgesys tikrai neprisideda prie asmenų, turinčių skirtingas nuomones visuomenėje, socialinės sanglaudos ir tolerancijos skatinimo.“ Teismo manymu, pareiškėjai patys neįvertino, kad dviejų besibučiuojančių homoseksualių asmenų nuotrauka gali nepatikti visuomenei.

EŽTT praktikoje pripažįstama, kad žmogaus seksualinė orientacija yra sudėtinė privataus gyvenimo dalis, o valstybės turi pozityvią pareigą užtikrinti veiksmingą naudojimąsi žmogaus teisėmis, ypač nepopuliarias nuomones ar požiūrius turinčių bei mažumoms priklausančių asmenų atžvilgiu, nes jie dėl to labiau yra pažeidžiami. Dėl „provokuojančio elgesio“ EŽTT padarė išvada, kad toks Lietuvos teismų traktavimas nėra tinkamas Konvencijos prasme, nacionaliniai teismai neįvertino visuomenės pokyčių, susijusių su šeimos sampratos ir teisės į privatų gyvenimą raida, dėl kurios santykiai tarp homoseksualių asmenų laikytini

patenkančiais į „šeimos gyvenimo“ sąvoką, ką savo konstitucinėje doktrinoje yra pabrėžęs ir Lietuvos Konstitucinis teismas. EŽTT įžvelgė visiškai pakankamą pavojingumo lygį šioje nusikalstamoje veikoje ir konstatavo, kad internetas Lietuvoje yra rimta terpė, kurioje yra kurstoma neapykanta prieš seksualines mažumas, todėl komentarų paskelbimas vien tik Facebook socialiniame tinkle yra pakankamas pagrindas konstatuoti pažeidimą.

Sprendimas Lietuvoje laikomas istoriniu dėl LGBT žmonių teisės į privatų ir šeimos gyvenimo gerbimą bei kitų teisių apsaugos nediskriminuojant jų dėl seksualinės orientacijos, ir bendrai dėl visų Lietuvos žmonių apsaugos nuo neapykantos kalbų bei nusikaltimų. Po šio sprendimo pasirodė daugiau pilietinių ir politinių iniciatyvų dėl atsakomybės už neapykantos kalbą įvedimo.